

pričujoča knjiga — po tehnični plati enakovredna solidnim evropskim izdajam — ki podaja pregled arheoloških obdobij od neolitika do zgodnjega srednjega veka. Namen dela je predvsem na popularen način predstaviti svetu povojne dosežke albanske arheologije.* Pred drugo svetovno vojno so se z arheološkimi raziskovanji na albanskih tleh ukvarjali le tuji raziskovalci (Nopcsa, Ippen, Traeger, Ugollini itd.). Zdaj pa ima Albanija vrsto domačih raziskovalcev in strokovnjakov, ki skušajo popraviti zamujeno.

Pregled arheoloških obdobij pričenjajo z mlajšo kameno dobo (pred vojno je bil odkrit tudi paleolitik). Iz tega časa sta najpomembnejši lokaliteti Maliq barje in Kamnik jugozahodno od Prespanskega jezera, naseljeni od kasnega neolitika do pozne bronaste dobe. Izkopavanja tumulov na Pazhok planini (srednja Albanija) so pokazala način gradnje teh posmrtnih bivališč v bronasti dobi, podobni tumuli z bogatim inventarjem železne dobe pa so raztreseni tako po severni (Kruma, Keneta) kot po južni Albaniji (Vodhina). Na osnovi rezultatov izkopavanj na tumulih Vajza in Pazhok so albanski arheologi mnenja, da je že bronzastodobna kultura ilirska ter da se že v času začno Iliri formirati v plemena na tem delu Balkana. Zelo intenzivna raziskovanja posvečajo raziskovanju železne dobe — času razcveta ilirske kulture — kar je razumljivo saj je poreklo albanskega naroda ilirsko. Raziskujejo tako nekropole kot utrjena gradišča. Pomembna odkritja se nahajajo v dolini reke Mati, Vajzi in zgornjem Dropullu. Od 4. stoletja pr. n. št. dalje začno dobivati številne ilirske naselbine in gradišča poteze pravih urbanih centrov (Skodra, Lissos, Amantia, Phoinike itd.). V ekonomskem

in kulturnem življenju južne Ilirije so igrala najpomembnejšo vlogo velika obalna mesta Dyrrachion, Apollonia in Bouthroton, glavna mesta helenistične kulture na tem ozemlju. Vendar se čuti vpliv ilirske kulture iz zaledja in tako je južni predel, obogaten s helenistično kulturo, obdržal v času rimske okupacije svoj ilirski karakter, medtem, ko je slabše razviti sever podlegel osvajalcem.

Albanski arheologi intenzivno proučujejo grško in rimsko kulturo v primorskih mestih, kajti le tako lahko dobe popolnejšo sliko simbioze helenistične in ilirske kulture. Podrobneje so opisani spomeniki velikih mest Apollonije in Dyrrachija; po vojni so intenzivno raziskovali urbanizacijo in nekropole Bouthrota in Oricha.

Ker je zgodnesrednjeveška arheologija tesno povezana z začetki albanske nacionalne zgodovine, ji seveda posvečajo veliko pozornost. Materialna kultura 7.—10. stoletja t. i. Koman ali Kalaja Dalmaces kulture, ki je bila pred vojno poznana iz nesistematično raziskanih in parcialno objavljenih nekropol Kalaja Dalmaces in Kruje, je sedaj dobila popolnejšo podobo z novimi sistematsko izkopanimi nekropolami Kruje, Bukel, Shurdhah, Lezha itd. ter naselbinskimi objekti na utrjenih gradiščih Varosh in Stellush ob reki Mati, Shurdhah in Linu. Ta kultura je nastajala iz več komponent — avtohtoni ilirski substrat (bizantinski kronisti ga imenujejo Albanci) je v novi politično ekonomski situaciji sprejemal in po svoje oblikoval tuje elemente tj. bizantinske in morda slovanske (prim. še J. Filip, *Handbuch* 1 [1966] 620).

I. Rajterič-Sivec

* Moti nekaj napak v podpisih k tablam, posebej pri tolmačenju grških epigrafskih tekstov, pri definiciji grške keramike in pri opredeljevanju nekaterih predmetov tvarne kulture in umetnostno-zgodovinskih stvaritev.

Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, Band 83 (1968). Verlag Gebr. Mann, Berlin, velika 8°, 322 str., 140 tabel, 8 prilog, risbe med besedilom.

Letnik je izredno pester, kar je pri tej ugledni reviji že običajno. Polovica prispevkov je posvečenih 60-letnici Rolanda Hampe, zato nosijo še posebej izbran umetnostnozgodovinski pečat.

E. A. Zevoudaki obravnava (1—84) atiško reliefno polihromo keramiko poznega 5. in 4. stoletja pred n. š. Delo je hkrati avtorjeva disertacija, ki pokaže na zanimivo tehnično in umetniško samostojno skupino v rdeče figuralni keramiki 5. stoletja. E. Schlörb-Vierneisel (89—110) objavlja tri nove grobne reliefe z atenske Svete Poti (na vseh je upodobljena stoječa, v desno obrnjena mlada žena), vsi so iz 4. stoletja, eden z elegičnim epigramom, ki ga v širokem okviru obravnava K. Vierneisel (111—123). A. Mallwitz objavlja (124 do 146) redko najdbo, ki nima enostavne interpretacije, namreč bogato ornamentiran ploščat akroterij (s 112 cm premera!) iz Olimpije, 5. stoletje pred n. š. E. Simon posveča članek (147—166) bogatim zatrepom Zeusovega templja v Olimpiji, razporeditvi skulptur, umetnostnozgodovinski obdelavi gradiva ter interpretaciji. Sp. Marinatos piše o sovjem boštvu iz Pyla (176—174), boštvu smrti, ki ga stavlja v širok mitološki okvir in ugotavlja med drugim, da je bilo totem Minyjecv z zahodnega Peloponeza, ki so imeli plemenski center v Orhomenu. Njihovi zadnji potomci so bili Nelejci. Mimogrede: vodja oddelka iz Orhomena v Troji je nosil 'sovje' ime, Askalaphos; vsak grob ('Tholosgrab') v Pylosu vsebuje zlato sovo. In Atenina sova? Vsi jo po Ezopu interpretirajo za simbol modrosti, Marinatos pa opozarja, da prvi atenski novci s sovo niso bili kovani pred Pisistratom, Pisistratos sam pa je bil — Nelejević. Chr. Leon objavlja (175 do 185) novo bronasto statueto kurosa iz Mesenije (6. stoletje pred n. š.); E. Zwiernlein-Diehl pa poda novo interpretacijo (186—199) friza pikside iz Bostona (pesniško posvečenje Arhiloha?). M.

Schmidt (200—212) interpretira mitološko sceno na lekitu iz 5. stoletja. Kljub prepovedi Atene je Kekropova hči pogledala iz zemlje porojenega Erihtonija, ko ji je Atena zaupala košaro, kjer je počival v obliki kače (ali čuvan od kač?). W. Hoepfner (213—234) daje detajlne kompozicijsko-euritmične pripombe k jonskim kapitelom uglednega arhitekta Hermogena in k Vitruviju. G. Beckel (235—241) piše o würzburgskem dvojnem reliefu. Gre za votivni relief iz 4. stoletja z adoranti na eni in z boštvi na drugi strani. T. Lorenz (242—249) zanimivo analizira portret mladega Cezarja iz There. G. Kopcke (250—314) pa izkopavanja južnega temena Heraja na otoku Samu (8.—6. stoletje pred n. š.) v letih 1961—65. A. Winter zaključí letnik (315—322) z zanimivim keramičnostudijskim poskusom. Posrečilo se mu je pokazati, kako so Grki dobili rdečo barvo na pozno arhajski keramiki.

A. Šašel

Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, Band 84 (1969). Verlag Gebr. Mann, Berlin, str. 236, 98 tab., 3 priloge.

W. Deyhle obravnava vprašanje mojstrov v arhajski plastiki Atike (1 do 64), v dobi, ki je seveda mnogo manj obdelana kot klasična, čeprav ni obremenjena s tolikimi kopijami in replikami, ki po svoje pričajo o slovesu in ugledu posameznih del in mojstrov. Najprej se dotakne mojstra 'jezdeca Rampin' in skuša definirati njegova dela ter obseg delavnice. Nato preide na njegova dva naslednika, od katerih je prvi Endoios, drugi Antenor. Endoios spada v zadnje tri desetletja 6. st. in je že tudi literarno zabeležen. Je vodilni kipar Pisistratovega Ateninega templja, kot ugotavlja avtor, in njegovo delo je med drugim friz na Sifnjski zakladnici. Antenor je najbolj znan po svojem delu 'Morilci